

5

συμπεράσματα - διαπιστώσεις

Η παρουσίαση ενός αρχαιολογικού χώρου πόλεως και η ένταξή του στον άμεσο περιβάλλοντα χώρο είναι ένα πρόβλημα πάντα επίκαιρο, πολύπλοκο και μάλλον ατίθασο ως προς την επίλυσή του, με διάφορους και διαφορετικού συντελεστή βαρύτητας παραμέτρους, να συμμετέχουν κάθε φορά στη διαδικασία προγραμματισμού - σχεδιασμού και ικανοποιητικής εφαρμογής τους.

Κάθε συνεπής προσπάθεια για ένταξη ενός αρχαιολογικού χώρου πόλεως, δε σταματά ούτε στηρίζεται αποκλειστικά στις εργασίες έρευνας, αποκατάστασης - συντήρησης και βελτίωσης των υποδομών του, αλλιά οφείλει να εντάσσεται στο προγραμματισμό μιας συντονισμένης και συστηματικής πρακτικής και θεωρητικής προσέγγισης.

το σημαντικό ζήτημα της ένταξης

Επάνω: μια άλλη "όψη" για την πλητεία Ναυαρίνου.

Κάτω: Ρώμη - Παλατίνος Λόφος

Η ολοκληρωμένη διαδικασία μιας βιώσιμης ανάδειξης των αρχαιολογικών χώρων, η οποία δεν αφορά μόνο στην πολιτιστική - αρχαιολογική αξία αλλιά και την αξία χρήσης τους, απαιτεί και προϋποθέτει την παράλληλη οργάνωση ενεργειών υποστήριξης και προβολής τους από το διαχειριστή τους. Μέσα από τέτοιες ενέργειες μπορεί να επιτευχθεί η ένταξη των αρχαιολογικών χώρων-πλητειών στην κοινωνική ζωή, και να εξασφαλιστεί η συμμετοχή του ευρύτερου κοινού - με τη μορφή επισκεπτών - εκδρομέων στη λειτουργία τους, τόσο ως φορέων μνήμης αυτών καθ' εαυτών, όσο ταυτόχρονα και ως τόπων αναψυχής και απόδρασης. Μια τέτοια επιδίωξη μπορεί να ικανοποιηθεί με προγραμματισμό και σχεδιασμό.

Ειδικότερα για τους μεγάλους αρχαιολογικούς χώρους της Θεσσαλονίκης (Αρχαία Αγορά, Διοικητήριο, Ναυαρίνο) φαίνεται πως υπάρχουν πολλή περιθώρια αύξησης του βαθμού χρήσης τους, αφού αποτελούν κόμβους διέλευσης και συγκέντρωσης αλλιά και παραμονής πολιτών. Ο βαθμός χρήσης τους μπορεί να αυξηθεί σημαντικά με παρεμβάσεις βελτίωσης της λειτουργίας αλλιά και της παρουσίας τους.

Προκειμένου να επιτευχθεί ένας τέτοιος σκοπός είναι θεμιτό, και από αναλυτική άποψη απαραίτητο, να εξετασθούν - τόσο ξεχωριστά όσο και σε συνδυασμό - όλες οι διαδικασίες, λειτουργίες, πολιτικές καθώς και οι περιορισμοί που συμμετέχουν στη διαμόρφωσή τους.

Πιο συγκεκριμένα, για τη διατύπωση της στρατηγικής ένταξης των αρχαιολογικών χώρων πόλεων στον αστικό ιστό της πόλης, είναι απαραίτητο να εντοπισθούν τα βασικά στοιχεία που συνθέτουν τη σημερινή πραγματικότητα σε ό,τι αφορά την κατάσταση, τη λειτουργία αλλιά και την κίνηση των επισκεπτών στους συγκεκριμένους αυτούς χώρους.

Έτσι θα προσδιοριστούν με σαφήνεια αλλιά και ακρίβεια τα μειονεκτήματα και τα πλεονεκτήματα που παρουσιάζει η κάθε περιοχή αλλιά και τα σημεία στα οποία συγκεντρώνονται οι περιπτώσεις "κρίσεων" και "επιτυχιών", τα αδύνατα και τα δυνατά δηλαδή σημεία τους, ώστε να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις βελτίωσης και ενίσχυσής τους (βαθμός

προόδου ενεργειών έρευνας - αποκατάστασης - παρουσίας κλπ)⁶.

Η πρωτοβουλία αξιοποίησης των αποτελεσμάτων της αξιολόγησης καθώς και αυτή της δέουσας δράσης ανάδειξης, βρίσκεται στην ευθύνη του διαχειριστή των αρχαιολογικών χώρων - πηλατιών.

Εδώ προκύπτει όμως μια αντίφαση, καθώς από τη μια μεριά, η αρχιτεκτονική υπηρεσία (ΥΠ.ΠΟ) που ελέγχει τους αρχαιολογικούς χώρους, είναι άμεσα υπεύθυνη για την εύρυθμη και αποδοτική λειτουργία τους ως αρχαιολογικούς χώρους ενώ από την άλλη, η στρατηγική και η πολιτική που αφορά γενικότερα θέματα διαχείρισης δημόσιων χώρων - πηλατιών (καθαριότητα, ρυθμίσεις, πεζόδρομοι...) εκπορεύεται και αποφασίζεται από όργανα (ΥΠΕΧΩΔΕ - ΔΗΜΟΥ).

Επιπλέον, οι όποιες ενέργειες αφορούν τη διαχείρισή τους και είναι θεμιτό να πραγματοποιηθούν οφείλουν να είναι συμβατές με όλους τους περιορισμούς και τις υποχρεώσεις που επιβάλλονται από τους κανονισμούς και τις νομικές διαδικασίες για τη διαφύλαξη της νομικής και διοικητικής τάξης αυτών των υπαίθριων δημόσιων χώρων.

Κατά συνέπεια οι φορείς που φύσει και θέσει συμμετέχουν και συμβάλλουν στη χάραξη στρατηγικής χρήσης αρχαιολογικούς χώρους - πηλατιών διαδραματίζουν η κάθε μια ένα ρόλο περιορισμένο (ούτε αμελητέο ούτε καθοριστικό) στην ολοκληρωμένη διαχείρισή της - στην υπέρβαση κρίσεων και στην επίτευξη επιτυχιών καθώς και στην ανάπτυξη αυτόνομων πρωτοβουλιών. Είναι σαφές ότι στη διαχείριση των αρχαιολογικών χώρων - πηλατιών, είναι ανάγκη να συμπράξουν πολλοί φορείς. Η επιτυχία κάθε απόπειρας ανάδειξης εξαρτάται από αυτή τη σύμπραξη δεδομένης της συχνής αλληλοκαθήυψης και σύγκρουσης αρμοδιοτήτων και διαφορετικών συμφερόντων των εμπλεκόμενων υπηρεσιών, ενώ σε διαφορετική περίπτωση ο μεγάλος αριθμός συνυπεύθυνων προκαλεί δυσλειτουργία και τα γνωστά δυσεπίλυτα γραφειοκρατικά εμπόδια.

Με αυτή την έννοια ως προς τους συγκεκριμένους αρχαιολογικούς χώρους εντοπίζεται κρίση που οφείλεται στο θεσμικό πλαίσιο (νομικό πλαίσιο, οργάνωση, οικονομικούς περιορισμούς, πολιτική για την ανάπτυξη και υλοποίηση πόρων), σε σχέση με τις ενέργειες βελτίωσης υποδομών αλλά και την πολιτική προβολής τους.

Είναι προφανές πως το θεσμικό πλαίσιο που αναφέρθηκε παραπάνω αποτελεί τη ραχοκοκαλιά της συνολικής γραμμής παραγωγής που καθορίζει τη δράση της συνολικής και ολοκληρωμένης ανάδειξης. Έτσι μοιάζει να είναι αναγκαίο ένα θεσμοθετημένο - συντονισμένο όργανο που θα εποπτεύεται από το ΥΠ.ΠΟ, το ΥΠΕΧΩΔΕ και πιθανά τον Δήμο, και θα προγραμματίζει - σχεδιάζει - εκτελεί και θα διαχειρίζεται ότι εγκρίνεται από τα αρμόδια όργανα.

6. Εδώ εννοείται πως ανακύπτουν σημαντικά προβλήματα ερμηνείας όρων και αρχών από τους κριτές, ανάλογα με τις διαφορές συμφερόντων και ρόλων, ως προς το τι είναι κάθε φορά ωφέλιμο ή επιλήψιμο, διακριτικό, προσβλητικό κλπ.

- " Αναγνώριση της ιστορικής σπουδαιότητας των πολεοδομικών χαράξεων του παρελθόντος, για την ανάδειξη των μνημείων της πόλης και αξιοποίησή τους με επεμβάσεις που θα λαμβάνουν υπόψη τον ευρύτερο ιστορικό και σύγχρονο αστικό ιστό.
- " Ανάδειξη της ενότητας του ιστορικού αρχαιολογικού και αστικού τοπίου τόσο σε ότι αφορά στο ανάγλυφο του εδάφους (διαδρομές πάνω - κάτω), όσο και στη συνέχεια της ιστορικής μνήμης.
- " Αρμονική μετάβαση από τον δημόσιο αστικό χώρο στον ελεγχόμενο αρχαιολογικό με την αντιληπτική σήμανση της ενότητας της διαδρομής και της αναγνώρισης του αρχαιολογικού περιπάτου.
- " Για την πραγματοποίηση, στο ιστορικό κέντρο της πόλης, ενός αρχαιολογικού πάρκου, το οποίο θα δίνει συνέχεια και ουσιαστικό νόημα στα πολεοδομικά και αρχιτεκτονικά ερείπια και μνημεία, θα πρέπει να γίνουν επεμβάσεις που θα αναπλάσουν τη δομή της σύγχρονης πόλης σε σχέση με κείνη της αρχαίας.
- " Η συστηματοποίηση των αρχαιολογικών χώρων ως ενιαίο Δίκτυο Δημόσιων Χώρων, είναι ζήτημα πολεοδομικό και συγγόνως αρχιτεκτονικό αλλά και αρχαιολογικό, με ειδικές ανάγκες ανασκαφής, ερμηνείας και προβολής, κατανομής χρήσεων, αποκατάστασης της αστικής δομής η οποία είναι ιδιαίτερα ευαίσθητη στα σημεία επαφής μεταξύ της ζωντανής πόλης και του αρχαιολογικού χώρου.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΕΣ ΤΕΛΙΚΕΣ ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ

- " Οι προτάσεις για ένα πολεοδομικό πρόγραμμα επεμβάσεων θα έπρεπε να περιλαμβάνουν:
 - την αξιολόγηση του περιμετρικού δομημένου περιβάλλοντος,
 - την διερεύνηση της δυνατότητας επαναφοράς και αξιοποίησης των αρχαίων χαράξεων,
 - τον καθορισμό και την οργάνωση των αστικών διαδρομών, των ορίων του αρχαιολογικού χώρου με τον περιβάλλοντα αστικό ιστό, των διαδρομών στο εσωτερικό των αρχαιοτήτων και των αστικών χρήσεων
- " Με δεδομένο το σημαντικό πρόβλημα του θεσμικού πλαισίου όπως αναφέρθηκε παραπάνω (αλληλοκάλυψη και σύγκρουση αρμοδιοτήτων και διαφορετικών συμφερόντων των εμπλεκόμενων υπηρεσιών) κρίνεται ως αναγκαιότητα η ενιαία διαχείριση με σύσταση θεσμοθετημένου Οργάνου με συμμετοχή όλων των αρμόδιων φορέων (ΥΠΠΟ, ΥΠΕΧΩΔΕ / Οργανισμός Ρυθμιστικού, Δήμος Θεσσαλονίκης).

- 1 CHRISTINE BOYER, *The City of Collective Memory - Its Historical Imagery and Architectural Entertainments*, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, London, 1994
- 2 ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΛΙΑΣ, *Υπερτόπος Δύο αρχιτεκτονικές μελέτες*, Futura, Αθήνα, 1999
- 3 ALDO ROSSI, *Η αρχιτεκτονική της πόλης*, Σύγχρονα Θέματα, Θεσσαλονίκη, 1987
- 4 FRANCOIS ASCHER, *Metapolis ou L'avenir des villes*, Odile Jacob, Παρίσι, 1995.
- 5 MARC AUGÉ, *Non - Lieux. Introduction a une anthropologie de la surmoderne*, Seuil, Paris, 1992.
- 6 ARGYRO LOUKAKI, *Greece: Ancient Ruins, Value Conflicts and Aspects of Development*, Doctoral Dissertation, School of Geography, Oxford University, 1994.
- 7 ΑΡΓΥΡΩ ΛΟΥΚΑΚΗ, *Πολιτιστική συνιστώσα διεθνοποίησης της Θεσσαλονίκης*, στο "Μηχανισμοί διεθνοποίησης της Θεσσαλονίκης: Οικονομία - Τεχνολογία - Πολιτισμός", ερευνητικό πρόγραμμα ΑΠΘ, επιστημονική ευθύνη: Γ. Καυκαλάς, Θεσσαλονίκη 1999.

βιβλιογραφία - πηγές

- 8 YORGOS SIMEOFORIDIS, *Collective Visions and Isolated Trajectories, Landscapes of modernisation. Greek Architecture 1960s and 1990s*, Aesopos & Simeoforidis, editors, Metapolis Press, Athens 1999
- 9 ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΙΛΙΠΠΙΔΗΣ, *Νεοελληνική Αρχιτεκτονική*, Μέλισσα, Αθήνα, 1984.
- 10 ΑΝΔΡΕΑΣ ΣΥΜΕΩΝ (επιμέλεια), 15 αρχιτέκτονες και πολεοδόμοι για την Αθήνα, αφιέρωμα Αρχιτεκτονικά Θέματα, 33/1999, σελ.46-88.
- 11 MANFREDO TAFURI "Ιστορία, διατήρηση, αναστήλωση" συνέντευξη στους C. Baglione, B. Pedretti, περιοδικό *Casabella*, No 580, 1991.
- 12 ΓΙΩΡΓΟΣ ΛΑΒΒΑΣ, *Προστασία και ανάδειξη βυζαντινών αρχαιοθολικών χώρων, "Η άγνωστη πόλη - Διαμορφώσεις δέκα αρχαιοθολικών χώρων στη Θεσσαλονίκη"*, Untimely Books, Αθήνα, 1997, σελ. 168-169
- 13 ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΗΜΑΙΟΦΟΡΙΔΗΣ, *Ένα πρόγραμμα για την πόλη - ιστορικοί τόποι και σύγχρονη αρχιτεκτονική, "Η άγνωστη πόλη - Διαμορφώσεις δέκα αρχαιοθολικών χώρων"* στη Θεσσαλονίκη, Untimely Books, Αθήνα, 1997, σελ. 168-169
- 14 FRANCO PURINI, *Διαστρωμάτωση και Μετατόπιση - Δύο στρατηγικές για το μέλλον της Ρώμης*, περιοδικό *Τεύχος*, No 4, 1990, σελ. 50-53
- 15 CARLO OLMO, *Η αισθητική των πόλεων - κοινωνικό συμβόλαιο και συλλογικό όραμα*, περιοδικό *Τεύχος*, (αφιέρωμα: Κτίζοντας στο κτισμένο), No 9/1990, σελ. 62-65
- 16 BERNARD REICHEN, *Γιατί κατασκευάζουμε, πώς κατασκευάζουμε*, περιοδικό *Τεύχος*, (αφιέρωμα: Κτίζοντας στο κτισμένο), No 9/1990, σελ. 66-71

- 17** ΕΚΔΟΣΗ ΔΗΜΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, *Θεσσαλονίκη 2300 χρόνια*, Θεσσαλονίκη 1985
- 18** ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ, *Μνημεία της Θεσσαλονίκης*, Εκδόσεις Ρέκος
- 19** ARIAN MOSTAED, *Urban Spaces*, Publishers: Cartes Broto & Josep
- 20** ΕΚΔΟΣΗ ΔΗΜΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, *Αρχιτεκτονική κληρονομιά και μνημεία Θεσσαλονίκης*, Πρακτικά Συνεδρίου 18-22 Μαΐου 1980, Θεσσαλονίκη, 1983
- 21** ΠΟΛΥΞΕΝΗ ΑΔΑΜ ΒΕΛΕΝΗ, *Η τύχη του πολεοδομικού ιστού της Αρχαίας Αγοράς Θεσσαλονίκης*, περιοδικό *Μνημείο και Περιβάλλον*, τεύχος 3, σελ. 125-135
- 22** ΡΕΓΓΙΝΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ, *Η σπουδαιότητα των αρχαίων πολεοδομικών χαράξεων και τυπολογία του Αθηναϊκού άστεως στην ενοποίηση και ανάδειξη των αρχαιοθολογικών χώρων της πόλης*, Περιοδικό *Μνημείο και Περιβάλλον*
- 22** ΑΛΕΚΑ ΚΑΡΑΔΗΜΟΥ ΓΕΡΟΥΜΠΟΥ, *Η ανοικοδόμηση της Θεσσαλονίκης μετά την πυρκαγιά του 1917*, University Studio Press, Θεσσαλονίκη 1995